

LÄS FÖR MEJ, PAPPA!

FOTO LARS PERSSON, SCANPIX

- Möt en författare
- Uppmuntra ditt barns lust till böcker
- Studiebesök på biblioteket
- Böcker till pappa och barnen

EN
HAND-
LEDNING

Det sägs att en människa skulle bli vansinnig om hon inte kunde drömma om natten. På samma sätt kommer ett barn som aldrig fått lov att träda in i fantasins värld aldrig att komma till rätta med den verkliga. Ett barns behov av sagor är lika grundläggande som dess behov av mat och det ger sig tillkänna på samma sätt som hunger gör. Berätta en saga, säger barnet. Berätta en saga. Berätta en saga, pappa, snälla.

PAUL AUSTER: *Att uppfinna ensamheten*

Den största utmaningen i läsfrämjande sammanhang är att få män med kort utbildningstid att läsa mer. Med Läs för mej, pappa! har vi funnit ett sätt som fungerar. Denna handledning bygger på erfarenheterna från Läs för mej pappa! inom fackföreningsrörelsen, där fackförbunden Byggnads, Hotell- och Restaurangfacket, IF Metall, Kommunal, Livs, Pappers, Seko och Transport samarbetar med ABF och En bok för alla.

Handledningen riktar sig till verksamhetsledare i studieförbund, organisatörer i folkrörelser och föreningar. Men den kan också vara ett stöd för bibliotekarier som vill arbeta läsfrämjande tillsammans med organisationer inom den ideella sektorn.

Läsning – en fråga om klass och kön

Den bärande idén i Läs för mej, pappa! är att barns språkutveckling och förberedelse för att lära sig läsa sker i förskoleåldern då föräldrarna har störst inflytande över barnens utveckling. Det stöd föräldrar kan ge sina barn handlar om enkla råd om samvaro med barn och böcker, högläsning, prat kring bilderböcker med mera. I många hem praktiseras denna kunskap. Hos andra finns en osäkerhet om vad som borde göras. Det är en osäkerhet som kan

ha en mängd olika orsaker men som leder till att detta med böcker och läsning lämnas över till skolan.

Det är först i skolan som skillnaden i läsförberedelse uppenbaras. Enstaka barn kan kanske redan läsa. De flesta lär sig att knäcka läskoden i normal inlärningstakt. För de barn som inte har något av bokstäver, ord, böcker och läsning med sig i bagaget väntar en mödosam och tidskrävande process. Samtidigt hinner kamraterna i klassen gå vidare i både läsutveckling och med inhämtning av kunskap. De får ett svårintagligt försprång. För de elever som måste kämpa är det då lätt att ge upp inför ständiga tillkortakommanden. De lär sig mindervärdighetskänsla och får försöka vinna respekt och hävda sitt jag på andra sätt. När de i sin tur ska bli föräldrar bär de sitt sociala arv vidare.

Flera undersökningar visar att detta är en klassfråga. Idén till Läs för mej, pappa! väcktes av LO:s rapporter om medlemmarnas fritidsvanor, senast presenterade i *Läsande av böcker, klass och kön*. (2006). Senare utredningar, som SOM-institutets rapport *Skilda världar* (2007), bekräftar utifrån sin infallsvinkel läsvanornas klassmässiga struktur.

Förutom klassaspekten finns en könsdimension i läsandet. Kvinnor läser mer än män. Flickor läser mer än pojkar. Den mest aktuella rapporten är OECD-studien PISA 2009

(Programme for International Student Assessment) som bland annat mäter läsförståelse hos 15-åringar. Den visar att svenska elever från att tidigare presterat över OECD-genomsnittet i läsförståelse nu ligger på den genomsnittliga nivån. Undersökningen visar att nästan 20 procent av de svenska eleverna inte når godkänt i läsförståelse. Bland pojkarna är det nästan en fjärdedel som inte klarat nivån. »Både pojkar och flickor har tappat, men pojkar har tappat mer och de svagpresterande pojkarna mest» sammanfattar Skolverket.

En förklaring till skillnaden i läsning mellan könen är bristen på läsande manliga förebilder för pojkarna. Barn växer upp och utvecklas i en företrädesvis kvinnlig omgivning. Om det läses hemma är det oftast mamman som sköter den saken. I förskolan och skolan är övervägande delen av personalen kvinnlig. I skolan är det i de flesta fall en kvinnlig lärare som tar sig an uppgiften att lära barnen läsa. Väcks intresset för böcker och läsning kommer barnen snart till biblioteket. Där

möts de förmodligen av en kvinnlig bibliotekarie som hjälper dem till rätta.

Alla dessa kvinnor gör ett viktigt arbete men för en läsande pojke kan de inte vara en manlig förebild. När det är dags för pojken att söka sig en manlig vuxenidentitet

saknar han erfarenhet av läsande män och väljer då mer eller mindre medvetet bort litteraturen. Med en läsande pappa skulle valet förmodligen bli annorlunda.

En läsande pappa kan naturligtvis också vara en god förebild för sin dotter.

Den demokratiska aspekten

Vi lever i ett samhälle där språklig kommunikation i olika former är a och o för hur man ska

klara sig i vardagliga umgänget, i affärsrelationer, i mediabruket, i kontakter med myndigheter och inte minst i politiska sammanhang. Det gäller att kunna förstå och kritiskt granska det som sägs och skrivs. Det gäller att formulera sina egna behov och känslor, samt uppfatta och leva sig in i andras. Här finns skäl att anta att de som har svårast att hävda sig också finns bland dem som har en kort utbildningskarriär bakom sig. De som kommer till korta drar sig ofta undan till soffan. I ett demokratiskt samhälle är det ett stort nederlag när någon beslutar sig för att inte utöva sin rösträtt.

Förankra Läs för mej, pappa! i organisationen

När Läs för mej, pappa! utformades var det självklart för oss på En bok för alla att först vända oss till ABF och fackföreningsrörelsen. Det handlar ju om folkbildning och LO var angeläget om att bland annat följa läsnivån hos medlemmarna genom sina undersökningar. Hotell- och

Restaurangfacket, Kommunal, Metall och Seko – facket för service och kommunikation var de som först gick ut med Läs för mej, pappa! Projektet förankrades i respektive förbundsledning som också avsatte en egen insats. Sedan kunde medel sökas från Kultur i arbet-

Du är här idag för att du är viktig. Du är viktig för dina barn. Inga andra vuxna dina barn kommer att möta i livet kommer att ha större inflytande än du och dina barns mor. Du är en viktig förebild för barnen.

Du är även viktig för att demokratin ska fungera. Språket är demokratin främsta redskap. Att förstå och kritiskt granska det som sägs, att ha förmågan att uttrycka sina egna tankar, känslor och erfarenheter, att kunna leva sig in i andras situation är egenskaper som främjas av läsning.

UR INLEDNINGSANFÖRANDE
PÅ PAPPATRÄFFAR.

slivet. Efter hand kom fler LO-förbund med: Industrifacket, Transport, Byggnads, Pappers och Livsmedelsarbetareförbundet. Pappaträffarna fortsätter inom fackförbunden.

Den målgrupp som vi vill nå – män med kort utbildningstid som också är fäder – finns inte bara inom fackföreningsrörelsen utan även i miljonprogrammets bostadsområden, inom de många etniska grupperna i Sverige och bland landsbygdens invånare. Med den här handledningen vill vi gå vidare med idén och erfarenheterna till deras organisationer. Vi tror att dessa,

likt LO-förbunden, känner ett ansvar för sina manliga medlemmars engagemang för sina barn och för demokratin och att de ser ett värde i att anta den utmaning som Läs för mej, pappa! innebär.

Inom fackföreningsrörelsen har vi betonat att Läs för mej, pappa! är ett tvärfackligt projekt och sett ett värde i att medlemmar från olika förbund deltar tillsammans och får uppleva att de delar erfarenheter med andra. Vår föresats har inte alltid lyckats. Ibland har pappaträffar genomförts inom en enda fackavdelning. Denna ambition, att män med olika bakgrund har gemensamma erfarenheter, är ett praktiskt sätt att skapa medvetenhet om begreppet solidaritet. Det är önskvärt att denna ambition förs vidare i nya sammanhang. Samtidigt är projekt som omfattar flera organisationer ofta tungrodda. Om en organisation är beredd till handling är det bättre att agera än att vänta på andra och kanske se möjligheten rinna ut i sanden.

Läs för mej, pappa! har fått ett överraskande positivt gensvar från många håll. Bibliotekarier har berömt projektet. Från en och annan lärare har vi fått positiva omdömen. Kulturrådet ser det som viktigt och har hittills givit ekonomiskt stöd. Pressen på de orter vi besökt har skrivit i positiva ordalag och givit det en framträdande plats i tidningen. Nyfikenheten och bemötandet kan knappast bli mindre om Läs för mej, pappa! dyker upp i andra sammanhang.

Lokal förankring

Den lokala förankringen av projektet är viktig. Här bygger man ett samarbete mellan studieförbundet, en eller flera organisationer och biblioteket. Här planerar man de viktiga förberedelserna som att få männen att ställa upp så att pappadagen kan genomföras.

Att värva pappor – Vem är pappa?

Ansvaret att få männen till pappadagen vilar på de deltagande organisationerna. Där finns kännedomen och kontakten med medlemmarna. En värvningskampanj kan samordnas med andra aktiviteter. Frågan om vem som är pappa dyker alltid upp. Det är inte fråga om dna-tester utan vi har använt en generös definition. Huvudsaken är att nå män som på något vis tar ansvar för barn. Frånskilda, som kanske bara har vårdnaden varannan helg, är lika viktiga att nå som hemmapappan. Bonuspappan utan egna barn vill vi också ha med. Han finns i olika varianter. Vanligast är väl en sambo. Ibland kan han

vara en morfar. I ett fall var han morbror och den ende vuxne mannen i systersonens närhet. Ett vidsynt förhållningssätt till vem som är pappa är en bra utgångspunkt.

Den fackliga erfarenheten är att

majoriteten av dem som sökt sig till Läs för mej, pappa! var vanliga medlemmar, som inte var fackligt aktiva med uppdrag, studier eller deltog i mötesverksamhet. Visst deltog fackliga aktivister men de utgjorde inte huvuddelen av deltagarna.

Här är det viktigt att betona att kvinnorna, mammorna kan vara viktiga övertalare. Erfarenheten visar att det är deras inflytande som fått männen att bestämma sig för att gå kursen.

Pappaträffen

En anledning till att uppslutningen är stor till Läs för mej, pappa! är att den genomförts som en sammanhållen dagskurs. Fackförbunden ser Läs för mej, pappa! som en medlemsutbildning och egeninsatsen utgörs av ersättningen för den förlorade arbetsförtjänsten. Detta gynnsamma förhållande kan man inte räkna med i den övriga ideella sektorn. Här får kursen antingen förläggas till en heldag ett veckoslut eller genomföras som tre-fyra kvällssammankomster. Vilket som är lämpligast avgörs lokalt.

Under en rast i Göteborg, trycker en muskulös yngling med rakat huvud och nitar in mig i ett hörn och viskar att han behöver tips på en spännande lättläst bok. När jag frågar om barnets ålder svarar han "27". En av alla de killar som knappt läst någon bok sedan de slutat skolan. Flera har konstaterat dyslexi och är oroliga att deras egna barn ska hamna i samma situation.

SUSANNA EKSTRÖM, LITTERATURPEDAGOG
I LÄS FÖR MEJ, PAPPA!

Presentation. Författaren har ordet.

Det är viktigt att första sammankomsten blir bra och lockar deltagarna till att fortsätta kursen. Ofta inleder vi Läs för mej, pappa! med författarmötet. Vi har medvetet gått in för att knyta manliga arbetareförfattare till projektet. För de flesta av deltagarna är det första gången de möter en författare. Både föreläsare och deltagare ska förstå varandra och ha gemensam erfarenhetsbakgrund. Det är författarna som kan övervinna deltagarnas skepsis och misstro. De kan sätta ord på känslor och erfarenheter som deltagarna hyser. De bidrar till aha-upplevelser och kan stärka deltagarnas identitet.

Inför föreläsningen berättar vi för författaren vilka deltagarna är. Vi ber honom reflektera kring sin egen läsning och kring sitt förhåll-

lande till sin far och sina barn. I övrigt får han fria händer att berätta om sitt skrivande och det som engagerar honom.

I första sammankomsten är det oundvikligt att de deltagande organisationerna presenterar sig och sina skäl till varför man engagerar sig i Läs för mej, pappa! Lägg också vikt vid deltagarnas presentationer med namn, yrke, antal barn och deras ålder och kön.

SAMMANKOMST 2: Litteraturpedagogen

Två litteraturpedagoger har medverkat i de flesta pappaträffarna. På ett par orter har lokala barnbibliotekarier föreläst. Den senare lösningen har framtiden för sig. Detta pass handlar om att ge kunskap om barnens språkutveckling, om vilken typ av bok som passar barnens olika åldrar. Här förmedlas enkla tips om samspelet mellan barn

och vuxen när man läser högt eller tittar tillsammans i en bilderbok. På en del pappträffar har grupparbeten kring bilderböcker genomförts, vilket givit deltagarna nya insikter om bilder och bildspråk.

Båda litteraturpedagogerna, som tidigare utbildat förskollärare, är i »farmorsgenerationen«. Detta kan ha en positiv betydelse i relation till de deltagande männen. Den aspekten bör finnas med när man diskuterar samarbete med biblioteket.

SAMMANKOMST 3: Studiebesök på biblioteket.

Kommunens bibliotek är kanske den viktigaste kulturinstitution vi har i Sverige. Lätt tillgängligt, stort utbud av kunskap och läsupplevelser för alla åldrar, kunnig och hjälpsam personal och genom möjligheten till fjärrlån, en del i ett världsomspännande nätverk. Biblioteken har oftast en uppdelning mellan barn- och vuxenverksamhet med olika ansvariga. Vid planeringen av besöket är det viktigt att betona att både den vuxne mannen och pappan ska få ta del av bibliotekets alla möjligheter.

Inled besöket med att fråga hur många av deltagarna som varit på biblioteket det senaste året. Många har inte varit där sedan skoltiden. Ge även tid för papporna att skaffa sig ett lånekort vid studiebesöket.

SAMMANKOMST 4: Bokutdelning

En motivation för att delta i Läs för mej, pappa! är att man har med sig böcker hem efter avslutad kurs. När bokförlaget En bok för alla hade statsbidrag för sin utgivning kunde vi erbjuda minst fyra barnböcker eller en bok till varje barn och en bok till pappa. Böckerna dukades från början upp på ett bord i lokalen. Det avslutande momentet var en kort presentation av böckerna och åldersindelning innan papporna släpptes fram till bokbordet för sina val.

Idag när böckerna är en kostnad delar facken ut en bok till varje barn i familjen och en vuxentitel.

En bok för alla har ett nät av ombud inom studieförbund och bibliotek. Dessa Ebfa-ombud är givna samarbetsparter när Läs för mej, pappa! ska arrangeras.

Ekonomi

Fackförbundens egeninsatser och stöd från Kulturrådets Kultur i arbetslivet har hittills varit den ekonomiska basen för Läs för mej, pappa! Nu har Kultur i arbetslivet-bidraget ersatts av bidragsformen Läsfrämjande insatser. En konstellation med ett studieförbund, en eller fler föreningar och ett kommunbibliotek kan både få fram en egeninsats och formulera en seriös ansökan till Kulturrådet.

Efteråt

En lyckad pappträff öppnar möjligheter till vidare engagemang med läsning och böcker. Även här har fackföreningsrörelsen goda exempel. Arbetsplatsbiblioteket kan få en motsvarighet i en boksamling i en möteslokal, förenings- och boendeexpedition. Det behövs ett bokombud som kan sköta boksamlingen och förmedla lästips och tips om litterära evenemang mellan bibliotek och förening. Studieförbund och bibliotek kan ge bokombuden stöd och utbildning. Träffar med pappor och barn eller familjearrangemang kan organiseras.

Att läsa vidare

- Tidningen Lag & Avtal nr 1 2001 har ett bra reportage om hur metallare i Sandviken arbetar med Läs för mej, pappa!
- I tidskriften Opsis nr 2 2011 skriver litteraturpedagogen Susanna Ekström om Läs för mej, pappa!
- Nelander, Sven Goding Ingela: Läsande av böcker, klass och kön. LO 2006 [http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/20059DoA4A967E9FC1257195003D7A65/\\$file/Lasabocker2006.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/20059DoA4A967E9FC1257195003D7A65/$file/Lasabocker2006.pdf)
- En ny LO-rapport om läsvanor publicerades i september 2011. <http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/5D55B956199ADCD0C125719500264074>

- SOM-institutets rapport *Skilda världar* (2007) se kapitel »Det myckna bokskrivandet tar aldrig slut ...« och »Biblioteken kontinuitet eller nya trender?»

- OECD-studien PISA 2009 (Programme for International Student Assessment)
http://www.skolverket.se/statistik_och_analys/internationella_studier/2.4568/sverige-tappar-i-bade-kunskaper-och-likvardighet-1.96011

- På En bok för allas hemsida finner du kontaktuppgifter till En bok för alla-ombuden
http://www.enbokforalla.se/templates/EBFA-Templates/EBFAOmbudListPage____1449.aspx

- Läs om bidragsformen Läsfrämjande insatser på Kulturrådets hemsida
<http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/bibliotek/Lasframjande-insatser/>

Får kopieras. Gunnar Klaesson,
En bok för alla AB, Stockholm 2011.

www.enbokforalla.se

info@ebfa.se tel. 08-545 222 40